

Gedser – Porten til Europa

Notat om Gedser-indsatsen

Generelt om Gedser

Gedser er Danmarks sydligste punkt, beliggende i en enestående natur og med en historie præget af at være en central transportforbindelse mellem Skandinavien og Tyskland/resten af Europa. Denne forbindelse er fortsat central, idet Gedser-Rostock forbinder til den østeuropæiske trafikkorridor via Berlin, i modsætning til Rødby-Puttgarten overfarten, der fører ned over Hamborg og videre til de vesteuropæiske lande og markeder.

Byen fik en storhedstid i begyndelsen af forrige århundrede, efter at de danske statsbaner etablerede jernbanefærgetransporten i 1886. Igennem de følgende mange år kom jernbanen til at præge byen med statelige bygninger og arbejdspladser og handel i tilknytning til etaten. Nu er de fleste offentlige institutioner lukket, og mange af bygningerne ligger ubrugte hen; aktiviteter er i det hele taget stilnet af, indbyggertallet er faldet og byen kan virke lidt forsømt.

Men der er også lyspunkter: Scandlines har besluttet at fastholde og udbygge sin færgeaktivitet til det dobbelte af den nuværende kapacitet med to nybyggede superfærger, der sættes ind på ruten Gedser-Rostock i løbet af foråret 2012. Der er også et stort havmølle-anlæg ud for Lollands kyst, Nysted Havmøllepark, som styres og vedligeholdes fra DONG's driftsbygninger på Gedser Havn og sikrer området ca. 30 private arbejdspladser.

Det, at byen er transitsted, giver ikke udvikling eller omsætning i sig selv. F.eks. er der ikke mange af de gennemkørende turister, som gør ophold i Gedser-området, og der har indtil for nylig heller ikke været mange steder at gå hen, hvis man ville købe en kop kaffe. Pt. er der hvert år 1,5 mio. mennesker, der passerer igennem Gedser via Gedser-Rostock forbindelsen, og et af de fremmeste formål med Gedser-indsatsen er netop at få en andel af dem til at gøre ophold i byen eller området.

Udviklingen i befolkningstallet i selve Gedser by fremgår af tabel 1

Tabel 1. Antal indbyggere i Gedser by

2006	2007	2008	2009	2010	2011
854	850	832	835	819	809

Kilde: Statistikbanken.dk

Som i andre små lokalsamfund i yderområderne dækker et faldende befolkningstal samtidig over, at der bor forholdsvis mange flere ældre end yngre i det lille samfund.

Formålet med Gedser-indsatsen

Projektet er en bredspektret palet af indsatser, der bl.a. omfatter et program kaldet Områdefornyelse for Gedser og Gedser Odde. Områdefornyelsen har mottoet "Gedser, mennesker og natur i bevægelse" (Guldborgsund Kommune, 2008). Her fremføres det i forordet, at Byrådet ønsker at sætte en positiv by- og erhvervsudviklingsproces i gang som led i en større udviklingsplan, der bygger på Gedser- områdets mange ressourcer, og det skal ske i tæt samarbejde med borgerne.

Områdefornyelsesprogrammet omfatter:

- Byforskønnelse i Gedser by
- Natur- og oplevelsesstier, skiltning
- Parker og mødesteder
- Medborger- og Kulturhus
- Projekter målrettet børn og unge
- Information, formidling m.v.
- Partnerskabsprojekter. Små hurtige succeser

Programmet blev i 2009 fulgt op med "Gedser Helhedsplan" (Guldborgsund Kommune, 2009), der tydeliggør strategiske og fysiske udviklingsperspektiver og har øget fokus på infrastruktur og erhvervspotentialer, som samtidig kædes sammen med mange andre gøremål. Blandt indsatsområder er turisme og erhverv under overskrifter som:

- Sammenhæng mellem færge og by
- Tiltag på selve færgehavnen, fiskerihavnen, lystbådehavnen
- Bypark
- Remise, kultur og udadvendte funktioner
- Natur og kultur
- Gedser Odde

I helhedsplanen er der bl.a. fokus på offentlige-private tiltag til realisering af planen. Der har været et stærkt samarbejde mellem Guldborgsund Kommune og Scandlines om realisering af den del af helhedsplanen, der vedrører færgehavnen (delområde 1 i helhedsplanen). Scandlines investerer 1,7 mia. kr. i ombygning af Gedser Færgehavn og kapacitetsfordobling på Gedser-Rostock ruten gennem indsættelse af nye dobbeltdækker-færger.

Samarbejdet har også medført et udviklingsprojekt omkring udviklingen af en ny byudviklingskile med parkstrøg, bynær skov og byfunktioner mellem Gedser by og den nye Gedser Færgehavn, der skaber nye muligheder for Gedser. Projektet forventes gennemført med Scandlines som partnere.

I Gedser-indsatsen er der også fokus på et øget samarbejde over vandet til nabobyen Rostock i Tyskland, og at opnå synergi mellem mange puljer, fonde og investeringskilder. Ud over de offentlige investeringer indgår f.eks. p.t. Interregmidler i et såkaldt Interface-projekt (se www.interface-project.eu) og LAG-midler fra EU samt de investeringer, som udspringer af erhvervslivet.

Med Interface-projektet, der gennemføres i perioden 2009-2012, sættes særligt fokus på grænseoverskridende samarbejde, tilgængelighed, turisme og færgehavnsarealerne. F.eks. er der i tilknytning til Helhedsplanen udarbejdet en Færgehavnsanalyse (Guldborgsund, 2011) med udpegning af en række anbefalinger og indsatsområder.

Via LAG-midlerne er der sideløbende givet tilskud til en stribe mindre projekter i Gedser, såkaldte nålestiksprojekter, som har skullet understøtte det lokale engagement og give hurtige og synlige resultater. Disse projekter repræsenterer samlede EU-tilskud på kr. 678.000 og omfatter:

- Aktivitetsplads for børn og familier ved Gedser Lystbådehavn
- Formidling, fugle og miljøovervågning på Gedser Fuglestation
- Cykeludlejning i Gedser – Robin Hood modellen
- Toldcaféen
- Fra lokalgeologisk samling til globalgeologisk museum
- Landsbyportrætter – fortællinger fra landsbyerne i Guldborgsund

Endvidere er der via LAG Guldborgsund givet 3,7 mio. kr. i supplerende EU-midler til to større udviklingsprojekter, der medfinansieres af områdefornyelsesmidlerne og omfatter henholdsvis en kultur- og fritidsmæssig styrkelse af områdefornyelsen, og øget "manpower" i skikkelse af en "projektudvikler", der bistår lokale og andre med rådgivning og udarbejdelse af professionelt materiale. Det drejer sig om følgende projekter:

- Erhvervs- og turismeudvikling i Gedserområdet
- Oplevelsessammenhæng mellem Gedser By og Gedser Odde

Projektets sammenhæng med øvrig udviklingsaktivitet i lokalområdet

Ovenstående illustrerer, at der er tale om en palet af store og mindre tiltag og aktiviteter, som er styret af overordnede strategier og planlægning, suppleret med lokale projekter via midler fra både LAG og FAG samt andre offentlige og private kilder.

Projektets historik

Tilbage i 2007 stod Gedser på listen over landsbyer, der ville uddø i Danmark (Samvirke, 2007).

I samme tidsrum besluttede de kommunale politikere, at udviklingen i Gedser skulle vendes og man afsatte et beløb til indsatsen, således at der også kunne tiltrækkes eksterne midler til områdefornyelse.

Et forsøgsprojekt "Lokale vækststrategier og byfornyelse i udkantsområder – et forsøgsprojekt på Fanø og i Gedser" (Velfærdsministeriet, Erhvervs- og Byggestyrelsen samt Økonomi -og Erhvervsministeriet, 2008) var med til skubbe på og gøre opmærksom på, at en indsats skulle være helhedsorienteret og kombinere fysisk planlægning med f.eks. erhvervsudviklingsstrategier, og at det civile samfund skulle inddrages.

Man besluttede, at alle tilgængelige løftestænger skulle tages i brug, hvorfor de pågældende helhedsplaner og løbende projektaktiviteter er udfoldet i et tæt samarbejde på tværs af forvaltninger og sammen med borgere og erhvervsliv.

Projektets hovedaktører og organisering

Fra starten har der været etableret en politisk administrativ styregruppe, ligesom borgerne i Gedser etablerede Gedser Bylaug for at matche indsatsen. Der er afviklet en lang række møder, og det fremgår tydeligt, at de kommunale indsatser er tilrettelagt i samarbejde med borgerne og erhvervslivet.

I skrivende stund er seks kommunale medarbejdere fra forskellige forvaltninger særligt involveret i Gedser-indsatsen.

Projektets finansiering

En række kilder indgår i finansieringen af projektet, således f.eks:

- Socialministeriets midler til områdefornyelse
- Guldborgsund Kommune
- Landdistriktsprogrammets LAG-midler
- FAG-midler fra Fiskeriudviklingsprogrammet
- Interregprogrammet IV A South Baltic Sea programme
- Region Sjælland
- Private kilder

Formidling af projektet

Gedser har oprettet egen hjemmeside om lokale forhold: <http://www.gedser.net/>. Desuden findes www.gedser.nu, hvor man især får viden og nyheder om Gedser-indsatsen.

Lokalt er der opstillet en række info-standere, som formidler viden om stedet og de mange aktiviteter, ligesom turistaktørerne er gode til at henvise turister og besøgende til området.

Det lokale museum, Toldcafeen, Gedser Remise og aktiviteterne i tilknytning til fiskeri- og lystbådehavn sigter tilsvarende på tiltrækning og formidling.

LAG Guldborgsund fik i 2010 produceret en lille video om nogle af LAG-projekterne i byen, se: <http://www.web-vision.dk/gedser-pr/index.htm>

Videoen, som er tilgængelig på LAG's egen hjemmeside, blev vel modtaget af turistaktørerne og Scandlines, og siden bredt sig viralt på tyske blogs og hjemmesider, og er blevet set af hen ved 12.000 mennesker siden den kom frem.

Desuden er de forskellige planer og strategier gengivet i tilgængelige brochurer, rapporter, hjemmesider m.v. Der gøres blandt andet meget ud af at tiltrække investorers opmærksomhed.

Samarbejdsrelationer udadtil

Kommunen har lagt stor vægt på samarbejdet med eksterne parter. Især indgår samarbejdet med Rostock som en central brik, bl.a. via Interface projektet. Dette samarbejde er opstået i forbindelse med indsatsen og har allerede udviklet sig meget på begge sider af Østersøen. Det forventes at fortsætte og blive øget fremover, bl.a. med kulturelle bidrag.

Succesindikatorer og tegn på resultater

For den samlede Gedserindsats er der ikke opstillet få og entydige succesindikatorer, men i regi af områdefornyelsesprogrammet er der oplyst en lang række indikatorer for hvert delprojekt. I midtvejsevalueringen af dette projekt er kriterierne genvurderet.

Det store kommunale og lokale engagement, de faktisk igangsatte aktiviteter samt det forhold, at Scandlines har besluttet sig for at udbygge deres aktiviteter i Gedser vidner om, at der fortsat findes et stort udviklingspotentiale for Gedser.

Aktiviteter fremover

Det har i realiteten været en langstrakt og dynamisk proces med mange delprojekter undervejs. Selve fundamentet, nemlig områdefornyelsesprojektet, løber indtil 2014. Der arbejdes ihærdigt på at tiltrække store, nye aktiviteter i forlængelse af det allerede igangsatte. Især er målet, at kultur og turisme kommer til at stå centralt og på et professionelt niveau, og at områdefornyelsen skaber et godt og balanceret bysamfund.

Væsentlige erfaringer som andre kan lære af

- Grundig foranalyse og helhedsperspektiv giver et solidt arbejdsgrundlag
- Vigtigt at bygge på de lokale ressourcer, som findes
- Gå målrettet – men også dynamisk – efter resultater. Forvent et langt, sejt træk
- Borgerne skal være en aktiv del af processen og have ejerskab til projekterne - lokal forankring
- En fordel med mange forskellige finansieringskilder (kommune, stat, LAG, FAG, private fonde osv.). På den måde udbredes ejerskab og beslutningskompetence i forhold til hvad der skal nyde fremme, og der kommer en større mangfoldighed i indsatsen.
- Det er afgørende, at projektet bakkes op både politisk og administrativt i kommunen
- Det er vigtigt, at kommunen er fødselshjælper omkring samarbejde og netværk på kryds og tværs
- Vær opmærksom på at lange processer uden fysiske resultater skaber skepsis hos borgerne
- Eksterne/udefrakommende ressourcer er nødvendige
- Vigtigt med tilstrækkelige personalemæssige ressourcer til at sikre et professionelt produkt (fx indenfor projektudvikling, planlægning og økonomi)
- En stor fordel med et tæt samarbejde med pressen
- Det kræver et langt, sejt træk at tiltrække nye erhverv til området
- Man skal være opmærksom på, at større og afgørende virksomheder kræver en bilateral og fortrolig dialog/møder - tag kontakt tidligt i processen.
- Det er vigtigt at have en lokal pulje til små hurtige succeser.

Kilder:

- Guldborgsund Kommune (2008), Gedser. Mennesker og natur i bevægelse. Et program for områdefornyelse for Gedser By og Gedser Odde. Nykøbing F.
- Guldborgsund Kommune (2009), Gedser. Helhedsplan. Nykøbing F.
- Guldborgsund Kommune (2011), Færgehavnsanalyse. Gedser Helhedsplan – Projekt Interface. Nykøbing F.
- Guldborgsund Kommune (2010), Første statusrapport: Gedser – Mennesker og Natur i bevægelse. Nykøbing F.
- LAG Guldborgsund (2012), Journaloversigt. Komplet for projekter, der har fået tilsagn pr. 10/1-2012. Nykøbing f.
- Samvirke. 11. nov. 2007, Danmark affolkes.
- Velfærdsministeriet m.fl. (2008) Lokale vækststrategier og byfornyelse i udkantsområder – et forsøgsprojekt på Fanø og Gedser. København
- Besøg og rundvisning januar 2011 og samtaler med LAG Koordinator Carina Woolhead, arkitekt og byplanlægger Marianne Reinhardt og EU-koordinator Frede Danborg
- <http://www.lag-guldborgsund.dk>